

Záchrana kresťanstva roku 1683, II. časť – Hrdinská Viedeň

Dr. Štefan Zlatoš

20. apríla 2022 ✚ **História**

Článok vyšiel pôvodne v časopise Kultúra 9/1933, do elektronickej podoby bol spracovaný Dominikánskou knižnicou, pre zverejnenie na stránke christianitas.sk bol čiastočne upravený redakciou Christianitas.sk.

pokračovanie I. časti

Na hradbách

Turci sa sprvu neponáhľali s obliehaním. Dopustili sa katastrofálnej chyby, že podceňovali nepriateľa. Až 20. júla začali ukladať míny. K tomu sa dopustilo turecké velenie ešte aj druhej chyby: omylom započaté útoky viedlo vytrvale práve na tie body mestských hradieb, ktoré boli asi najpevnejšie a tak i najlepšie mohli vzdorovať všetkým útokom. Tak sa mohlo stať, že prešiel skoro celý mesiac a Turci sa nedostali skoro ani len k hradbám.

Zdroj: wikimedia commons

Starhemberg 18. augusta oznamuje po tajnom poslovi cisárskemu vojvodcovi: „Doteraz sme bojovali s nepriateľom o každú piad' pôdy. Nezískal ani najmenší kúsok zeme bez toho, aby to životom nemusel zaplatiť. Kedykoľvek sa pustil na útok proti nám, vždy bol našimi zapudený s veľkými stratami, takže teraz neopováži sa ani hlavu vystrčiť zo svojich dier.“

No, neskôršie, 27. augusta po novom poslovi už úzkostlivo odkazuje:

„Už je čas, aby nám prišla pomoc. Strácame mnoho z mužstva, ale i z dôstojníkov, viac nás padne chorobou (týfus), než guľami nepriateľa. Denne umrie na našej strane asi 60 osôb. Nemáme už granáty, ktoré boli doteraz našou najlepšou obranou; veľká časť našich kanónov je zničená buď nepriateľom, alebo už sú vystrieľané.“ A v poznámke tohto príspevku hovorí veliteľ obrany ďalej: „Aj tomto okamihu mi oznamujú naši míneri, že počujú nepriateľa pracovať pod

nami, tzn. podkopávajú sa pod baštu (Burgbastei). Preto, milostivý pane, niet už žiadneho času na odklad.“ V tom istom zmysle píše i Kaplirs: „Nebezpečenstvo je väčšie, než slobodno to na papier zveriť.“

Každú noc boli púšťané so Svätoštefanského dómu rakety, ako znaky krajnej núdze a volania o pomoc. 4. septembra vyrazila explodujúca turecká mína na spomenutej bašte asi 10 metrový otvor. No, podarilo sa ešte odraziť, hoci krvavo, divé útoky Turkov na tomto mieste, ako i na druhej húževnate dobývanej bašte (Löwelbastei). Natrvalo však už nedalo sa mesto brániť. Polovička posádky a tretina ozbrojených občanov padla v prudkých bojoch, alebo stala sa obeťou choroby. Munícia a zásoby potravín blížili sa ku koncu. Tu naraz 10. a 11. septembra v noci zjavili sa prvé rakety na pahorku Kahlenberg, oznamujúce, že pomoc sa už blíži od západu.

Príchod záchrancov

Kara Mustafa Paša si bol na toľko istý svojím víťazstvom, že nepovažoval za potrebné, aby tieto dôležité kopce nad mestom, od západu vyčnievajúce, obsadil. Tak sa dostalo oslobodzujúce vojsko bez väčších ťažkostí na Lysú horu.

Cisárske vojsko neostalo, po svojom ústupe od Viedne, bez bojov. V strede júla 1685 muselo odraziť Tököliho vojsko (29. júla a 7. augusta) a očakávalo príchod ostatných spojencov z Ríše a najmä poľskú posilu. Sobieski postupoval veľmi pomaly. V strede augusta dorazili ako prví Bavori – počtom 11 000 – do Kremsu nad Dunajom, kým ďalšie vojsko zo západného a severného Nemecka, ako i Poliaci, meškalo. Sám Karol Lotrinský bol odhodlaný na útok, i bez vyčkania na spojencov, ak by to žiadala krajná núdza, hoci by ho iste čakala skaza, ak by sa očakávaná pomoc do určitého času nedostavila. Súril preto Poliakov na rýchlejší pochod. Už i to bolo preňho skľučujúce, že Poliaci namiesto v zmluve zaručených 40 000 mužov približovali sa len s 26 000, ktorí až 22. augusta prekročili sliezske hranice. Nešli teda naším slovenským územím, lež tiahli cez Moravu dolu na Rakúsko.

Posledný augustový deň dorazili vojská Sobieskeho do Oberhollabrunnu (Dolné Rakúsko). Karol Lotrinský bol pred časom súperom Sobieskeho ohľadom kandidatúry na poľský trón a tak stretnutie dvoch dávnych rivalov bolo údajne dosť trápne. Predsa sa však podarilo všetky ťažkosti premôcť a Karol Lotrinský predostrel svoj plán na napadnutie nepriateľa, na ktorý Sobieski pristal. Útok mal prichádzať smerom od Viedenského lesa.

Spory o velenie

Ťažkým problémom bolo riešenie veliteľskej otázky. Sobieski si nárokoval vrchné velenie nad celým kresťanským vojskom. Mal iste nejakú obavu, alebo aspoň dostatočnú príčinu na to, že sa tejto žiadosti pridrižoval. Sotva to bola ctibažnosť, ale skôr výhľad na istejšie víťazstvo pod jednotným vedením vojsk. Preto nás prekvapuje, že ešte i tak vážny historik, ako je L. Pastor, necháva sa unášať akýmsi straníckym odporom voči Sobieskemu, keď ho nazýva „ctibažným“ pri tejto príležitosti (Pastor, *Geschichte der Päpste*, XIV. 2. str. 791). Tak sa zdá, že Nemcov to veľmi sužuje, keby mali priznať, že ich Slovania zachránili od istej záhuby.

Pôvodne mal viesť bitku sám cisár, a vtedy zasa on by si bol nárokoval vrchné velenie nad celým vojskom.

Pápež Innocent XI. ho odrádzal od tohto úmyslu prostredníctvom kapucína, ľudového kazateľa, Marca z Avianu, ktorého radu cisár nakoniec prijal. Ďalšou ťažkosťou bolo i to, že Sobieski vyžadoval, aby mu boli aspoň nemecké pomocné vojská podriadené, čo zasa malo byť túžbou „márnomyseľnej“ (Pastor, 1. c.) manželky Sobieskeho, Márie Kazimíry. Konečne uzniesli sa na tom, že utvorili viacero samostatných veliteľstiev pre kresťanské vojsko, ktoré dohromady počítalo asi 70 000 mužov. No predsa „minimálne“ hlavné veliteľstvo mal sám Sobieski – píše opatrne, a iste s ohľadom na Nemcov, Pastor (O. c. str. 792).

Výstrel kanóna oznamoval mešťanom, že pomoc je už nablízku. Marco z Aviana píše z Lysej hory cisárovi 11. septembra: *„Kresťanskí vojvodcovia nažívajú v najväčšej svornosti a zhode, ktorá by bola iste narušená bez predchádzajúcej úpravy dvorného ceremoniálu, za prítomnosti cisárovej. Vojvoda Lotrinský ani neje, ani nespí, osobne koná prehliadku jednotlivých stanovišť a tak najlepšie plní povinnosti dobrého generála. Vojsko je vo výbornej nálade. Zajtra, ak Boh dá, začne sa útok“* (Pastor, o. c. 792).

Pokiaľ mohol tak pochvalne písať horlivý a iste sotva predpojatý mních svätého života o nemeckom vodcovi-vojakovi, to isté platí aj o udatnou poľskom kráľovi. Veď je známe, že Ján Sobieski už pred východom slnka v malom kostolíku kamaldulského rádu, na Jozefovskej hore (terajší Kahlenberg) ministroval pri svätej omši, ktorú konal Marco z Aviana. Oblúbený ľudový kazateľ sa potom odobral na vyvýšenejšie miesto medzi vojsko s krížom v ruke, aby tam prosil za ochranu a víťazstvo kresťanov nad pohanským vojskom.

Zdroj: flickr.com

Útok

V predchádzajúcich dňoch bolo vlhké počasie, teraz sa vyjasnilo, nastal čistý krásny jesenný deň, ktorý bol veľmi vhodný pre útok. Prajnou okolnosťou bolo pre kresťanské vojská i to, že Kara Mustafa Paša značnú časť janičiarov nechal i naďalej pred Viedňou. Vrchné velenie nad vojskom, ktoré sa rozložilo popri západnej časti Viedne, prevzal prirodzene Sobieski sám, lebo predsa len bolo treba považovať ho za vrchného vodcu celého kresťanského vojska, veď Poliaci tvorili viac ako tretinu kresťanského vojska. Prehliadnuc postavenie Turkov, ihneď postrehol neprajnú situáciu protivníka a čoskoro tichým, no, rozhodným hlasom uisťoval svoje okolie: *„Kara Mustafa Paša zle rozložil svoj tábor. Pobjeme ich.“*

Cisárske vojsko a Sasi tvorili ľavé krídlo. Títo sa prví zrazili s nepriateľom, ktorý však kládol tvrdý odpor útoku, takže kresťanské vojsko až na poludnie mohlo obsadiť pahorky Nussbergu. V strede kresťanského frontu boli rozložení Nemci došli z Ríše (Porýnska a Bavorska), ktorí tiež až na poludnie sa dostali víťazne dopredu. Poliaci mali najťažšiu úlohu na pravom krídle. Nielen najdlhšiu cestu museli vykonať, ale i terén

pôsobil im značnejšie ťažkosti popri ostrom odpore nepriateľa. Až po hodine popoludňajšej mohli sa Poliaci pustiť pri Dornbachu do útoku, pričom boli značne vzdialení od Kahlenbergu, oproti ostatným častiam kresťanského vojska. Ukonaní Poliaci ťažko sa prebýjali hustými radmi Turkov. Medzitým však pravé krídlo Turkov bolo vojvodom Karolom Lotrinským až po stred rozbité, takže mohol Poliakom prispieť na pomoc. Kara Mustafa Paša útočil síce ostro i na Poliakov, ale ich odhodlanosť prekonávala všetky ťažkosti: po prudkom boji víťazne napredovali na terajší Hernals a Breitensee.

Vlna víťazného postupu Poliakov a ostatného kresťanského vojska sa už nedala zadržať, a preto turecké vojsko začalo ústup z bojiska. Ústup Turkov konal sa sprvu pozvoľna – okolo 4. hodiny popoludňajšej – čoskoro však zmenil sa v divoký útek, smerom na uhorské hranice. K utekajúcim pripojil sa i Kara Mustafa Paša so svojimi janičarmi, ktorí rýchlo opúšťali svoje stanovištia pod hradbami mesta.

Víťazstvo

Víťazstvo kresťanského vojska samo o sebe, ale najmä vo svojich dôsledkoch, bolo veľmi významné. Na bojisku ostalo asi 10 000 pobitých Turkov, kým na kresťanskej strane padlo asi 2000 mužov. Ohromná korisť padla do rúk víťazov: 117 kanónov, 15 000 stanov, medzi nimi i nádherný stan tureckého veľkého vezíra, na 10 000 volov a tiav, tiež toľko oviec, 600 mešcov plných piastrov, početné zástavy a iný vojnový materiál.

„Ešte som všetko neprezrel, koľká je korisť“, píše poľský kráľ svojej manželke, „ale ani porovnať sa to nedá s tým, čo sme pri pevnosti Chotin videli. Nemôžem opísať luxus, ktorým vynikal stan veľkého vezíra: kúpele, záhrady, vodotrysky, umelé kráľovské nory, ba dokonca i papagáj bol v ňom. Najprednejšie kúsky mojej koristi sú: diamantový pás, dvojce hodín diamantami vyložených, 5 tulejí rubínmi, zafírmami a perlami zdobených, pokrovce a najprednejšie kožušiny sveta.“

Iste jedným z najcennejších predmetov koristi boli úbohé dietky, počtom asi 500, ktoré Turci na svojom pochode pod Viedeň nazbierali. Ostatných kresťanských zajatcov pohania zavraždili, hneď po príchode oslobodzujúceho vojska na horu za Viedňou.

Zdroj: picryl.com

Oslobodenie prišlo pre mesto iste v poslednej hodine. Sám Sobieski píše o tom: *„Mesto by sa už sotva bolo udržalo na päť dní. Cisársky hrad je dostrieľaný, je akoby prederavený, bašty sú podkopané a povyhadzované do vzduchu, takže poskytujú úžasný pohľad. Ved' sú to už len ohromné sutiny kamenia. Všetky vojská konali statočne svoju úlohu. Všetci pripisujú víťazstvo*

Bohu a mne“ (Pastor, o. c. str. 794.).

Spomenul som už, že L. Pastor, muž, iste veľmi zásluhný a uznávaný historik, nepravne sa vyslovil o kráľovi Jánovi Sobieskom, tak isto súdi o ňom i po dobytí víťazstve, akoby si poľský kráľ neoprávnene pripisoval zásluhu na víťazstve. Nepravý posudok však nemožno zakladať na jedinom posudku, pretože je jasné každému, že vlastne predsa len Sobieskemu majú Nemci mnoho za čo ďakovať. Nebyť Poliakov, cisárske vojsko iste neodrazí Turka. I bolo by sa stalo, že Viedeň padne a kto vie vypočítať, aké ďalekosiahle následky by bola mala táto katastrofa?

V Ríme asi najlepšie usudzovali o nebezpečenstve. Pápež nariadil prosiace a potom – po príchode radostnej zvesti – zasa ďakovné bohoslužby. Sám celé hodiny kľačal pred Svätosťou oltárnu, modliac sa za odvrátenie nebezpečenstva pohanského. Čo bolo možno zohnať na peniazoch pri všetkých domácich ťažkostiach, s ktorými aj pápežské financie v tom čase zápasili, všetko venoval na pomoc proti Turkom, na vyzbrojenie a platenie kresťanského vojska. Podľa príkladu pápežovho, na pomocnom diele zúčastnili sa i kardináli. Na milióny sa rátajú sumy, ktoré Innocent XI. vedel obetovať na vojnu proti Turkom. Sám žil čo najskromnejšie, zastavil všelijaké pôžitky a zrušil mnohé sinekúry, len aby čím viac mohol na toto najpotrebnejšie dielo obetovať.

Pri tomto bode neslobodno zamlčať ani tú pomoc, ktorú vlastné naše slovenské kraje poskytli. V Trnave sídlia ostrihomský arcibiskup, Juraj Selepčeni (1666 – 1685), keďže cisárska komora nedisponovala ani najpotrebnejšou sumou na túto vojnu – vrhol kapitál cirkevných základín v sume asi 400 000 zlatých, na vojnové ciele. Týmto peniazmi platené bolo obranné vojsko viedenské, takže na zdare a víťazstve podiel má i slovenský katolicizmus, vo veľkej miere iste aj mozole nášho ľudu.

Spory medzi cisárom a Poliakmi

Po víťazstve nastali ďalšie nedorozumenia medzi Nemcami a Poliakmi pod Viedňou. Poliaci podnes si ťažko sťažujú na nemeckú nevďačnosť. Základom ťažkostí bol nešťastlivý dvorný ceremoniál, ktorý nechcel dostatočne uznávať hodnotu poľského kráľa. Veď preto odkladali i osobné stretnutie cisára s poľským kráľom. V tomto ohľade konečne dohodli sa na tom, že stretnutie sa stane pri odchode Poliakov spod Viedne, pri ktorej príležitosti obidvaja panovníci sediac na koňoch mali sa stretnúť, akoby na rozlúčku.

Dnes je nám to nepochopiteľné. No, vtedy mala vec azda svoj veľký význam. Zaiste na cisárskej strane najradšej by boli mali úslužného Sobieskeho, ktorý by sa bol tak správal, ako nejaký žoldnier cisárov, čakajúci na milostivé pokyny svojho pána. Avšak Sobieski, ako podľa všetkého môžeme usudzovať, bol si toho vedomý, že i voči cisárovi môže vystupovať ako rovný s rovným. Stretnutie cisára s poľským kráľom bolo dosť slušné, ale keď bol poľský kráľ predstavený cisárovi, ten ani len ku klobúku nesiahol. Tak isto sa mala vec, aj pri predstavení poľských pánov a rytierov. Tým bola vyvolaná veľká nevôľa uprostred poľského vojska, ktoré toľko utrpenia prestalo a obetí prinieslo na záchranu kresťanstva a s ním spolu aj Nemcov.

Medzi anekdoty patrí rozprávanie, ktoré sa viaže na stretnutie Leopolda s Jánom Sobieskim pri Viedni. Poľský kráľ dobre vedel, ako veľmi záleží cisárovi na tom, aby sa mu Sobieski ako prvý uklonil. Sobieski, muž humorný, zaumienil si, že vyzrie nad nemeckú pýchu. Akonáhle sa priblížil cisár na svojom koni, Sobieski urobil nápadný posunok, akoby sa chcel cisárovi pokloniť. V polovičke tohto pohybu však zadržal ruku a pritiahnuť ju k ústam, začal si vraj pokojne vykrúcať fúzy. Cisár však týmto posunkom Sobieskeho bol

navedený k tomu, aby siahol ku klobúku a tak sa stalo, že cisár sa predsa len skoršie poklonil poľskému kráľovi, ako ten jemu.

Neprajnosť a straníckosť pri posudzovaní týchto prípadov panuje skoro podnes. Nemci vytýkajú Poliakom, že väčšinu koristi zaujali (Pastor o. str. 793), oproti čomu Poliaci zasa vznášajú túto žalobu: „*Nemci nedali Poliakom žiadnu živnosť pre ľudí i kone, okrem toho, že Sv. Otec poslal výzbroje a peniaze. Chorých a ranených Poliakov nechali na hnoji, no a ranených bolo veľmi mnoho. Kráľ nevedel sa doprosiť jedinej lode, aby Dunajom mohol poslať ranených do Bratislavy, aby ich tam na vlastné trovy liečil*“ (Przewodnik Katolícki, roč. 39. (1933) č. 3. str. 487).

A práve tak sa má vec i s otázkou, kto vlastne zvíťazil pri Viedni. Nemeckí autori radi obviňujú Sobieskeho zo ctibažnosti, akoby len sebe pripisoval celú zásluhu na víťazstve. Máme však dôkazy práve z listov kráľových, že časom o sebe o mnoho skromnejšie súdil. Veď raz i samému pápežovi pripisuje všetko víťazstvo, lebo však Sv. Otec sa namáhal a pracoval najviac na utvorení spolku proti Turkom. Pápež dal peniaze na vojsko poľskému kráľovi i cisárovi a bez tohto prostriedku sotva by bolo došlo k odrazeniu útoku tureckého.

Že za víťazstvo treba ďakovať predovšetkým Bohu, sám kráľ Ján najkrajšie vyslovil vtedy, keď písal do Ríma: „*Veni, vidi – Deus vicit.*“ Víťazstvo je darom Božím. V tom odkaze poznávame poníženosť a skromnosť Sobieskeho.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/zachrana-krestanstva-roku-1683-ii-cast-hrdinska-vieden/>